

Vzgoja srca

Čustva se na poseben način oblikujejo v času otroštva. Ljubiti se naučimo kot otroci in prvi učitelji pri tem so starši.

11. Maj. 2014

Vzgoja je pravica in dolžnost staršev, ki na neki način podaljša porajanje; lahko rečemo, da je otrok, kot oseba, primarni cilj, h kateremu teži ljubezen zakoncev. Vzgoja tako postane kakor nadaljevanje ljubezni, ki je otroku dala življenje, kjer mu starši skušajo nuditi pomoč, da bi mogel biti srečen, zmožen zavzeti

svoje mesto v svetu na človeško in nadnaravno harmoničen način.

Krščanski starši vidijo v vsakem otroku dokaz božjega zaupanja in dobro vzgajati otroke je – kot je pravil sv. Jožefmarija – ***najboljši posel***; posel, ki se začne s spočetjem in katerega prvi koraki vključujejo vzgojo občutij, čustev. Če se imata starša rada in v otroku vidita vrhunec svoje izročitve, ga bosta vzgajala v ljubezni in za ljubezen; rečeno še drugače: naloga staršev je na prvem mestu vzgajati čustva njihovih otrok, normalizirati njihove vzgibe, doseči, da postanejo vedri otroci.

Čustva se na poseben način oblikujejo v času otroštva. Kasneje, v dobi odraščanja, lahko pride do čustvenih kriz in potrebno je sodelovanje staršev, da jih otroci premagajo. Če so bili v otroštvu vzgojeni v vedrosti in stabilnosti,

bodo lažje presegli te težke trenutke. Poleg tega čustveno ravnotežje ugodno vpliva na razvoj razuma in volje; brez čustvene harmonije, pa je razvoj duha težji.

Seveda je nepogrešljivi pogoj za izgradnjo dobri čustvenih temeljev to, da se starši sami trudijo za izpopolnjevanje svoje lastne čustvene stabilnosti. Kako? S prizadevanjem za boljše družinsko sožitje, s skrbnostjo za njuno edinost, z razumnim izkazovanjem njune vzajemne ljubezni pred otroki. Kljub temu pa se včasih kdo nagiba k mišljenju, da čustvenost presega področje družinske vzgoje; morda zato, ker se zdi, da je to nekaj, kar se *zgodí*, kar uhaja našemu nadzoru in česar ne moremo spremeniti. Prihaja celo do negativnega gledanja na čustva, kajti greh je vnesel nered v strasti, te pa otežkočajo razumno ravnanje.

IZVOR OSEBNOSTI

Ta pasivna ali celo negativna drža, navzoča v mnogih religijah in moralnih tradicijah, je v močnem nasprotju z besedami, ki jih je Bog namenil preroku Ezekijelu: **Dal [jim bom] meseno srce, da se bodo ravnali po mojih zakonih, se držali mojih odlokov in jih izpolnjevali.**

[1] Sposobnost imeti meseno srce, ki je zmožno ljubiti, je predstavljena kot dejstvo stvarjenja, da bi sledili božji volji: neurejene strasti naj ne bi bile sad *pretiravanja* srca, temveč posledica *slabega* srca, ki mora biti ozdravljeno. To je potrdil Jezus Kristus: **Dober človek prinaša iz dobrega zaklada svojega srca dobro, hudoben pa iz hudobnega húdo; iz preobilja srca govorijo namreč njegova usta.**[2] Iz srca prihaja to, kar človeka omadežuje[3], vendar tudi dobre stvari.

Človek potrebuje čustva, saj so močno gonilo za dejanja. Vsakdo teži k temu, kar mu je všeč, in naloga vzgoje je, da to sovпада s tem, kar je dobro za osebo. Dobro se je obnašati na plemenit in strasten način: Je še kaj bolj naravnega od materine ljubezni do svojega otroka? In kako ta ljubezen spodbuja požrtvovalna dejanja, opravljena z veseljem! In v primeru situacije, ki je zaradi katerega koli razloga vredna zavračanja – kako zlahka se ji človek izogne! V določenem trenutku je to, da človek zazna “grdost” slabega dejanja, lahko najmočnejši motiv, da ga ne stori, mnogo močnejši kot tisoč besed.

Vsekakor tega ne smemo mešati s sentimentalističnim gledanjem na moralnost. Ne gre za to, da bi morali etično življenje in odnos z Bogom prepustiti čustvom. Kot vedno je zgled Kristus: v Njem, ki je popoln človek, vidimo, kako občutja in

strasti sodelujejo v službi pravilnega ravnanja. Jezus je ganjen ob smrti človeka in naredi čudež; na vrtu Getsemani se srečamo s silno molitvijo, ki vključuje nadvse močna čustva; prevzame ga celo strast jeze – dobre jeze –, ko v templju ponovno vzpostavi njegovo dostojanstvo.[4] Kadar si človek resnično nekaj želi, je normalno, da ga prevzame strast. Nasprotno pa je neprijetno gledati nekoga, ki dela le zato, da bi nekaj izvršil, nevoljno, brez da bi v to opravilo vključil srce. Vendar to ne pomeni prepustiti se vzgibom: na prvem mestu je treba uporabiti glavo pri tem, kar delamo, potem pa čustvo razumu doda prisrčnost, stori, da dobro postane prijetno; razum pa po drugi strani naklanja luč, harmonijo in enotnost čustvom.

OMOGOČITI PREČIŠČENJE SRCA

V človekovi sestavi imajo strasti namen, da prostovoljno dejanje

olajšajo, namesto da bi ga zabrisale ali ovirale. »Nravna popolnost je, če človeka ne nagiba k dobremu samo njegova volja, marveč tudi njegovo čutno teženje, kakor pravi psalm: “Moje srce in moje telo vriskata k živemu Bogu” (Ps 84,3).«[5] Zaradi tega ni primerno prizadevanje, da bi zatrli ali “nadzorovali” strasti, kot če bi bile nekaj slabega, kar bi zavračali. Čeprav jih je izvirni greh spravil v nered, jih ni spremenil v nekaj nenaravnega, niti jih ni pokvaril na absoluten in nepopravljiv način. Emotivnost je dobro usmerjati na pozitiven način in jo voditi proti resničnim dobrinam: k ljubezni do Boga in do drugih. Od tod izhaja, da si morajo vzgojitelji, na prvem mestu starši, prizadevati, da bi otrok, kolikor je mogoče, užival, ko dela dobro.

Oblikovanje čustvenosti zahteva na prvem mestu pomagati otrokom, da se spoznajo in da na sorazmeren

način *začutijo* stvarnost, ki je vzbudila njihovo čutenje. Gre za pomoč pri premagovanju, pri preseganju tega afekta, da bi mogli na pravilen način videti vzrok, ki ga je izzval. Rezultat takšnega razmisleka bo morda prizadevanje, da bi pozitivno vplivali na spremembo takšnega vzroka; v drugačnih okoliščinah – ob smrti drage osebe, v primeru težke bolezni – pa stvarnosti ne bo mogoče spremeniti in bo nastopil trenutek za poučevanje o tem, kako naj sprejemamo dogodke in v njih vidimo roko Boga, ki nas ljubi kakor Oče svojega sina. Drugič se lahko v primeru jeze, reakcije strahu ali kakšne antipatije oče ali mati pogovori z otroki in jim, kolikor je mogoče, pomaga razumeti razlog takšnega občutja, da bi ga mogli premagati; na ta način bodo bolje spoznali sami sebe in bodo bolj sposobni postaviti svet čustvenih vzgibov na pravo mesto.

Poleg tega lahko vzgojitelji otroka ali mladega pripravijo, da bi v sebi ali v drugih uvidel določeno čustvo.

Primerno je ustvarjati situacije, kot so zgodbe iz književnosti ali filmov, preko katerih se človek lahko nauči, kako reagirati s sorazmernim čustvenim odzivom, kar pripomore k oblikovanju njegovega emocionalnega sveta. Pripoved vpliva na tistega, ki jo bere ali posluša, nagiba njegova čustva v določeno smer in ga navaja na določen način gledanja na stvarnost. Odvisno od starosti – v tem pogledu je vpliv lahko večji, kolikor mlajši je otrok – lahko pustolovska ali napeta zgodba, ali pa romantična pripoved, pripomore h krepitvi ustreznih čustev v situacijah, ki si to objektivno zaslužijo: ogorčenje nad krivico, sočutje do nemočnih, občudovanje požrtvovalnosti, ljubezen do lepega. To bo tudi prispevalo h krepitvi želje po tem, da bi imeli takšna čustva, ker

so lepa, ker so vir popolnosti in plemenitosti.

S pravilno usmeritvijo interes za dobre zgodbe postopno vzgaja tudi estetski okus in sposobnost razločevati tiste zgodbe, ki so višje kakovosti. Tako se krepi kritični čut in to je učinkovita pomoč za izogibanje nižjemu nivoju vedenja, ki se včasih izrodi v neokusnost in zanemarjanje sramežljivosti. Zlasti v družbah t.i. prvega sveta je prišlo do posploševanja pojmov “spontanost” in “naravnost”, kar se pogosto izkaže kot nekaj, kar je daleč od spodobnosti. Kdor se navadi na tovrstno okolje – neodvisno od starosti –, na zadnje zniža raven lastne občutljivosti in njegovi čustveni odzivi postanejo živalski ali izpraznjeni; starši morajo na svoje otroke prenesti zavračanje vulgarnosti, tudi kadar gre za neposredno senzualna vprašanja.

Sicer pa je primerno spomniti, da vzgoja srca ni isto kot vzgoja spolnosti: ta je le del področja emotivnosti. Zagotovo pa, kadar je v družini vzpostavljeno vzdušje zaupanja, postane veliko lažje, da se starši z otroki pogovarjajo o veličini in smislu človeške ljubezni ter jim postopoma že od otroštva nudijo sredstva – preko vzgoje čustev in kreposti – za ustrezno usmerjanje tega področja življenja.

SRCE, KAKRŠNO JE KRISTUSOVO

Skratka, vzgoja emocij skuša v otrocih spodbujati veliko srce, zmožno zares ljubiti Boga in ljudi, zmožno ***občutiti skrbi svojih bližnjih, znati odpustiti in razumeti, s Kristusom se darovati za duše vseh.***[6] Vzdušje vedrine in zahtevnosti kakor preko osmoze prinaša zaupanje in stabilnost kompleksnemu svetu čustev. Če otroci vidijo, da so brezpogojno

ljubljeni, če zaznajo, da je delati dobro razlog za veselje za njihove starše in da kljub svojim napakam ne izgubijo zaupanja, če jim je omogočeno, da so iskreni in da svoja čustva pokažejo ..., potem odraščajo v stabilnem notranjem vzdušju reda in umirjenosti, kjer prevladujejo pozitivna čustva (razumevanje, veselje, zaupanje), medtem ko je tisto, kar človeku jemlje mir (prepiranje, jezljivost, ljubosumje), razumljeno kot povabilo h konkretnim dejanjem, kot so prošnja za odpuščanje, oproščanje napak drugih ali kakšna ljubezniva gesta.

Potrebna so srca, zaljubljena v tisto, kar je resnično vredno truda; zaljubljena predvsem v Boga.[7]
Ničesar ni, kar bi bolj pripomoglo k zorenju čustev kot to, da človek prepusti srce Gospodu in izpolnjevanju njegove volje. V ta namen, kot je učil sv. Jožefmarija, mu je potrebno nadeti ***sedem zapahov***,

po enega za vsak glavni greh[8]: v vsakem srcu so namreč vzgibi, ki so namenjeni samo zato, da jih izročimo Bogu, in vest postane nemirna, kadar jih usmeri v kaj drugega. Resnična čistost duše vključuje zapiranje vrat vsemu, kar bi pomenilo dati ustvarjenim bitjem ali samemu sebi to, kar pripada Kristusu; vključuje “zagotavljanje”, da je človekova sposobnost ljubiti in imeti rad usklajena, ne pa neurejeno razstavljena. Zato podoba o sedmih zapahih pomeni več kot brzdanje poželenja ali pretirane gonje za materialnimi dobrinami: spominja nas, da se je treba boriti proti nečimrnosti, nadzirati domišljijo, prečistiti spomin, umerjati apetit pri jedi, gojiti prijazne stike z nadležnimi ... Paradoks je v tem, da se srcu, kadar mu nadenemo “okove”, pomnoži njegova svoboda, da ljubi z vsemi svojimi silami.

V Gospodovi presveti človeškosti se kakor pri taljenju najbolje izpopolnjuje srce in njegovi vzgibi. Če se otroci od majhnega naučijo obračati k Jezusu in k njegovi Materi z istim srcem in izrazi ljubezni, s katerimi imajo radi svoje zemeljske starše, potem jim to glede na njihovo starost pomaga odkrivati resnično veličino njihovih čustev in sprejemati Gospoda v njihovo dušo. Srce, ki svojo celovitost ohranja za Boga, ima v celoti posest nad seboj in se je sposobno popolnoma izročiti.

S tega zornega kota se srce spremeni v simbol globokega antropološkega bogastva: je središče osebe, kraj, kjer se stekajo človekove najintimnejše in najbolj vzvišene sposobnosti, in kjer človek črpa energijo za dejanja.

Gonilo, ki mora biti vzgajano – negovano, umerjeno, izpopolnjeno –, da bi vso svojo silo usmerilo v pravo smer. Da bi mogli tako vzgajati, da bi mogli ljubiti in učiti ljubiti s takšno

močjo, je treba odstraniti iz lastnega življenja vse, kar ovira Kristusovo življenje v nas: odvisnost od udobnosti, skušnjava egoizma, iskanje časti. Le če bomo v sebi obnovili Kristusovo življenje, ga bomo mogli sporočiti tudi drugim.[9] Z odzivanjem na milost in z osebnim bojem se duša pobožanstvi in postopoma srce postaja velikodušno, zmožno posvetiti svoje najboljše sile za doseganje plemenitih in velikih ciljev, v uresničevanju tega, kar zaznava kot božjo voljo.

Na trenutke bo stari človek skušal nazaj pridobiti svoje izgubljene pravice; toda čustvena zrelost – zrelost, ki je deloma neodvisna od starosti – doseže, da človek pogleda onkraj svojih strasti, da bi odkril, kaj jih je spustilo z vajeti in kako mora ukrepati v takšni situaciji. Vselej pa bo imel pribežališče, ki mu ga nudita Gospod in njegova Mati. **Navadi se**

***svoje ubogo srce položiti v sladko
in brezmadežno Marijino srce, da
ti ga očisti tolikšne nesnage in te
popelje k presvetemu in
usmiljenemu Jezusovemu srcu.***[10]

J. M. Martín, J. Verdiá

[1] *Ez* 11, 19-20.

[2] *Lk* 6, 45.

[3] Prim. *Mr* 7, 20-23.

[4] Prim. *Mr* 5, 40-43; 14, 32 sl.; 11,
15-17.

[5] *Katekizem katoliške Cerkve*, 1770.

[6] Sv. Jožefmarija, *Jezus prihaja
mimo*, 158.

[7] Prim. Sv. Jožefmarija, *Brazda*, 795.

[8] Sv. Jožefmarija, Srečanje v La Lloma (Valencija), 7. 1. 1975, v P. Rodríguez (ur.), *Camino. Edición crítico-histórica*, Rialp, Madrid 20043, str. 384; prim. Sv. Jožefmarija, *Pot*, 188.

[9] Sv. Jožefmarija, *Jezus prihaja mimo*, 158.

[10] Sv. Jožefmarija, *Brazda*, 830.